

EXPUNERE DE MOTIVE

la Legea pentru ratificarea Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă, semnat la Moscova la 4 iulie 2003

1. La data de 4 iulie 2003, la Moscova, Președintele României, domnul Ion Iliescu, și Președintele Federației Ruse, domnul Vladimir Putin, au semnat Tratatul privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă. Cu aceeași ocazie a fost semnată de către miniștrii afacerilor externe ai României și Federației Ruse, Declarația comună conexă Tratatului, referitoare la aspecte specifice ale relației româno-ruse, cu origini în trecutul istoric.

Procesul de negociere a Tratatului politic de bază româno-rus a început încă din anul 1992, finalizarea textului acestuia fiind îngreunată de refuzul părții ruse de a reflecta, într-o formă sau alta, condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și problema Tezaurului României. În aprilie 1996, deși textul Tratatului fusese convenit ad referendum, nu s-a trecut la parafarea sa, tocmai ca urmare a absenței unor asemenea prevederi. Ulterior, procesul de negociere a fost reluat, blocându-se însă, din nou, în octombrie 1998.

În luna octombrie 2001, în urma vizitei la Moscova a ministrului afacerilor externe, domnul Mircea Geoană, s-a reluat procesul de negociere a Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă. În vederea finalizării textului acestuia au avut loc trei noi runde de negocieri (Moscova – 30 octombrie 2001, București – 27 noiembrie 2001 și Moscova – 26 aprilie 2002). Simultan cu Tratatul propriu-zis a fost negociată și Declarația comună a miniștrilor afacerilor externe, semnată concomitent cu Tratatul politic de bază. Convenirea acestei formule, ce permite reflectarea corespunzătoare, într-un document cu o semnificație politică specială, a unor aspecte sensibile ale relației româno-ruse, dar de o însemnătate deosebită pentru partea română, a făcut posibilă finalizarea procesului de negociere în urma runde din aprilie 2002.

2. Tratatul privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă face parte din categoria tratatelor politice, prin acest document punându-se bazele cooperării bilaterale româno-ruse în diverse domenii. Textul acestuia, modernizat la ultimele runde de negocieri, este redactat în deplină conformitate cu dreptul internațional contemporan și cu standardele internaționale și europene consacrate în documentele internaționale general-recunoscute ale Organizației Națiunilor Unite, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa și Consiliul Europei.

În preambulul Tratatului sunt reflectate obiectivele relației bilaterale româno-ruse, respectiv realizarea „unei politici active, orientate spre viitor, de prietenie și colaborare (...) bazată pe egalitate, parteneriat, încredere și avantaj reciproc în toate domeniile”, fundamentate pe principiile general recunoscute ale dreptului internațional, înscrise în cele mai relevante documente internaționale.

Este evocat, de asemenea, contextul istorico-politic actual, atât pe plan intern, în România și în Federația Rusă, cât și pe plan european, context ce creează noi premise ale cooperării bilaterale.

Dispozitivul Tratatului include prevederi – standard în ceea ce privește cooperarea dintre cele două state, având la bază principiile dreptului internațional. Astfel, în art. 1, este prevăzut angajamentul Părților Contractante de a soluționa pe calea negocierilor toate problemele din relațiile lor bilaterale, prin aceasta fundamentându-se juridic mecanismul de rezolvare a aspectelor încă nefinalizate din raporturile româno-ruse.

Același articol reamintește drepturile inalienabile ale statelor, inclusiv dreptul de a-și alege mijloacele de asigurare a propriei securități.

De asemenea, în Tratat se prevede, la art. 2, inadmisibilitatea folosirii forței sau amenințării cu forța împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a celor două state, ori în alt mod contrar dreptului internațional. În acest sens se prevede angajamentul părților de a rezolva diferendele apărute în conformitate cu Carta ONU și documentele OSCE.

Prevederi cu o importanță particulară în contextul obiectivelor României de integrare euro-atlantică sunt conținute în art. 3. Astfel, primul alineat al acestuia reafirmă, expres, dreptul statelor de a fi libere să își aleagă sau să își schimbe angajamentele de securitate, inclusiv tratatele de alianță, care confirmă, în mod neechivoc, faptul că partea rusă consideră opțiunea euro-atlantică a României ca fiind un drept suveran inatacabil. În același sens, prin alineatul 3 al aceluiași articol, Părțile reafirmă hotărârea de a favoriza dezvoltarea procesului de integrare europeană.

Tratatul pune, de asemenea, bazele cooperării în multiple domenii, atât în cadru bilateral, cât și în cadrul regional și universal. Este prevăzută, astfel, colaborarea în vederea dezarmării și a reducerii înarmărilor, în combaterea criminalității organizate, în domenii, precum cel juridic, economic, științific, cultural, informațional, al protecției mediului.

O importanță deosebită este acordată sprijinirii extinderii relațiilor economice și comerciale, inclusiv în domeniul energetic, al combustibililor și materiilor prime, al transporturilor, bancar și agricol.

Totodată, este stipulat angajamentul de asigurare a drepturilor persoanelor aparținând minorității române din Federația Rusă și a celor aparținând minorității ruse din România.

Tratatul prevede, de asemenea, că părțile vor colabora pentru amenajarea și întreținerea monumentelor și locurilor de înhumare militare, pentru strângerea cooperării în cadrul organizațiilor internaționale, inclusiv în ceea ce privește îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul acestor organizații, pentru extinderea contactelor dintre organizațiile neguvernamentale și cetățeni, precum și în vederea stimulării contactelor directe la nivel local.

În vederea realizării scopurilor sale, Tratatul dispune, totodată, încheierea de acorduri în domenii specifice.

Tratatul este încheiat pe o perioadă de 10 ani, putând fi prelungit automat pe noi perioade succesive de câte cinci ani.

Declarația comună a miniștrilor afacerilor externe, semnată concomitent cu Tratatul politic de bază, reprezentând un document politic conex Tratatului, atât prin coincidența momentelor semnării, cât și, mai ales, prin problematica de interes pe care o abordează. Acest document (care nu este, din punct de vedere juridic, o anexă a Tratatului), conține prevederi referitoare la aspecte relevante pentru relația bilaterală româno-rusă, cu origini în trecutul istoric: condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, precum și a participării României la cel de la doilea război mondial de partea Germaniei hitleriste și crearea mecanismului pentru soluționarea problemei Tezaurului României.

Prin evocarea Pactului Ribbentrop-Molotov s-a urmărit condamnarea sa morală și nu producerea unor efecte pe planul dreptului internațional, având în vedere angajamentele asumate de România în acest domeniu, mai cu seamă prin Actul Final de la Helsinki din 1975. De altfel, ambele state, prin declarații formulate la nivel politic intern, au condamnat acest Pact, nul din punctul de vedere al dreptului internațional. În ceea ce privește condamnarea, în paralel, a participării României la cel de al doilea război mondial de partea Germaniei hitleriste, aceasta trebuie apreciată în contextul preocupărilor actuale, pe plan internațional, de condamnare a regimurilor totalitare și a manifestărilor acestora, având în vedere, totodată, eforturile României de integrare euro-atlantică, condamnarea acestei participări având loc în contextul condamnării Pactului Ribbentrop-Molotov.

În ceea ce privește Tezaurul României depus la Moscova în anii 1916-1917, Declarația prevede constituirea unei Comisii mixte, de interes public, având o componență diversă – istorici, specialiști în domeniul finanțelor, economiei, arhivelor, muzeologiei și în alte domenii în funcție de necesități – investită de cele două părți cu autoritatea necesară, în obiectul său de activitate fiind menționată expres „problema Tezaurului românesc”. Prin instaurarea acestui mecanism bilateral se creează premisele acțiunilor concrete în vederea soluționării chestiunii Tezaurului.

Totodată, Declarația conține prevederi de ordin general, fiind reafirmată dorința Părților de dezvoltare a unor relații bilaterale bazate pe respectarea drepturilor omului și a egalității între state.

Deși distincte, cele două documente fac parte din același pachet de negocieri, constituind fundamentul dezvoltării în continuare a relațiilor româno-ruse. Conform prevederilor Tratatului, acesta va intra în vigoare în termen de 30 de zile de la data schimbului instrumentelor de ratificare. Declarația comună a miniștrilor afacerilor externe a intrat în vigoare de la data semnării (4 iulie 2003).

Față de cele prezentate, Parlamentul României a adoptat Legea pentru ratificarea Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă, semnat la Moscova la 4 iulie 2003.